

Indskrifter fra gamle Bygninger i Ribe.

Af forhenv. Købmand C. N. Termansen, Ribe.

Som i andre jydsk Byer, f. Eks. Aalborg, Randers og Kolding, har det ogsaa i gammel Tid været Skik i Ribe at anbringe Inskriptioner over Porte og Gadedøre. Ved Bindingsværksbygningerne benyttede man ret naturligt Porthamre og Løsholter til Indskriftterne, ved Murstensbygningerne var de udhuggede i Tavler af Sand- eller Kalksten, indsatte i Murfladerne. Den ældste bevarede Indskrift er fra 1529 og den yngste fra ca. 1700, saa Skikken ses at have strakt sig gennem ca. 200 Aar.

Ved de ældste er Indholdet al Tid bibelsk, som oftest taget af Davids Salmer eller Salomons Ordsprog, og R. Mejborg udtaler i „Gamle danske Hjem“ som en Formodning, at dette staar i Forbindelse med Paa-budet i Mose Lov: „Du skal have mine Ord i dit Hjerte og for dine Øjne, du skal skrive dem paa dine Dørtræer og dine Porte“. Ligeledes er Sproget Latin. Men omkring Aaret 1600 sker der en Forandring baade med Indholdet og Sproget. De længere Inskriptioner bortfalder og erstattes med Bygherrens og hans Hustrus Navnechifre, Bomærker eller lignende, ofte adskilte ved Jesu kendte Monogram. Modersmaalet benyttes i Stedet for Latinen, og i Samklang med den ringe Indflydelse, tyske Elementer har haft her i Byen, vides kun Mogens Graves mange Tankesprog at have

været affattede paa Tysk og Plattysk, ellers er det Dansk, man har brugt til at udtrykke sine Følelser paa. Ved enkelte Murstensbygninger har man anvendt Murankerne til at danne Aarstal, et Sted i Forbindelse med et Bomærke, men uden Inskriptioner.

I det følgende vil der nærmere blive omtalt 17 Indskrifter, som enten er bevarede paa deres Plads eller havnede i Den antikvariske Samling i Ribe. Ved den store Ildebrand 1580, der ryddede saa grundigt op i de gamle Huse, er vel nok en Del af de ældste gaaet tabt, og senere har andre ved Husenes Ombygning haft samme Skæbne, men i det hele har der været Interesse for dem her i Byen, og adskillige er med Pietet omflyttede fra de ældre til de nye Bygninger, som har rejst sig paa de gamles Plads.

At der i de fleste Tilfælde har kunnet oplyses noget om Indskrifterne og de Personer, som har anbragt dem, skyldes først og fremmest Lector Peter Terpagers og Overlærer J. F. Kinchs Standardværker om Ribe og kun i mindre Grad egne Arkivundersøgelser.

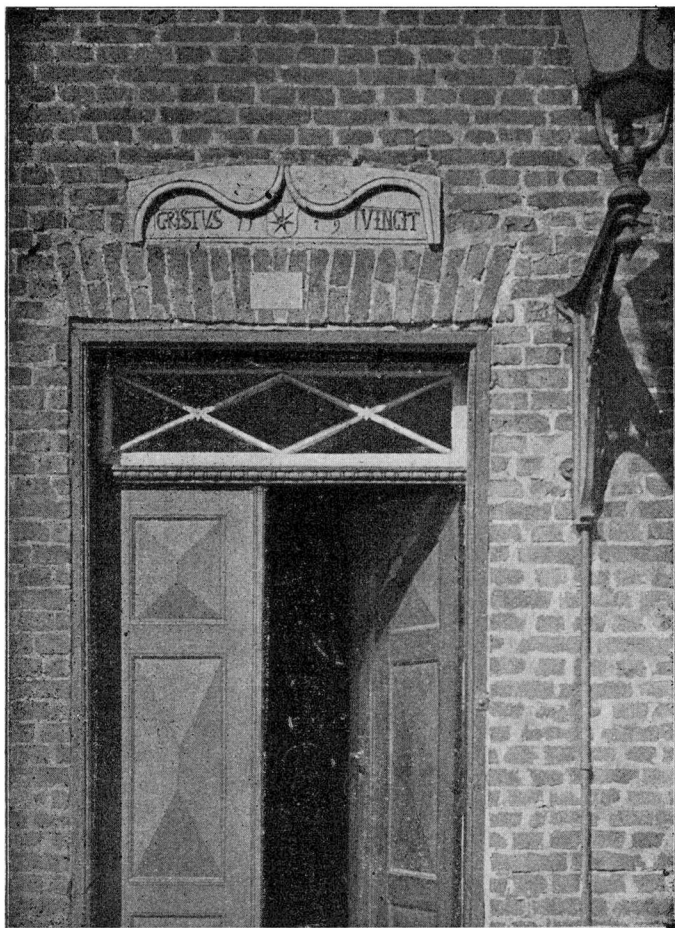
For velvillig meddelte Oplysninger af Pantebøger og af Latinskolens Manuskriptsamling skylder jeg Borgmester Bruun og Adjunkt V. Bloch en forbindtlig Tak, lige som Kæmner J. O. Brandorffs interessante Afhandling om samme Emne fra Kolding har været bestemmende for Stoffets Ordning.

Nr. 1.

Døroverligger af Egetræ, 1,03 m lang og 23 cm bred.

CRISTUS VINCIT = „Christus sejrer“, adskilt ved et Vaaben bestaaende af en 7-oddet Stjerne i et Skjold

samt Aarstallet 1529, anbragt over Døren til Pastor Bangs Stiftelse, Matr.-Nr. 308, Skolegade, (gl. Nr. 173,

212). Vaabnet er Kannik Niels Torkilsens. Han havde været baade Sekretær og Kapellan hos Kong Christian den anden, var bleven adlet 1520 og havde til Vaaben

faaet en hvid Stjerne med syv Spidser i et rødt Midterfelt. Kongen havde saavel i 1514 som i 1518 anbefalet ham til at nyde et Kanonikat ved Ribe Domkirke, hvilket han dog først fik i 1525. Han beboede sin Kannikeresidens overfor Domkirkens Vestfaçade, og Døroverliggeren er senere overført til en nyere Bygning paa samme Sted. Niels Torkilsen døde den 20de Juni 1553 og ligger begravet i Domkirken. Efter en Udtalelse i Trap er denne Døroverligger den næstældste sikkert daterede Rest af en Bindingsværksbygning i Danmark.

Nr. 2.

To Plader af Sandsten, 59 cm lange og 20 cm brede.

XPS. REGNAT.

Christus regerer.

XPS. VINCIT.

Christus sejrer.

Sidder over hver af de to Døre paa Byens Raadhus, Matr.-Nr. 322, Stenbogade, (gl. Nr. 184,224). Bygningen er opført i gotisk Stil med to Etager, Trappegavle, fladbuede Vinduer og to rigt profilerede Dørindfatninger, over hvis Spidsbuer Indskrifterne er anbragte. Den foran nævnte Kannik Niels Torkilsen antages at have bygget Hovedbygningen omkring 1528, da han fik Skøde paa Grunden. Ejendommen bestaar egentlig af 2 Huse, men opførte efter en fælles Plan til Gaden, saa at Forskelligheden kun ses fra Gaarden. Den søndre Gavl, som er fritstaaende, er smukkere udført end den nordlige, der for en Del dækkes af Naboejendommen. De to Huse var snart forenede under én Ejer og snart adskilte. Af kendte Mænd, som har boet der, kan nævnes Dr. Christen Bording, hvis Søn, Digteren Anders Bording, er født i den sydlige Del af Bygningen, og Raadmand Niels

Pedersen Terpager, Fader til Ribe Bys lærde Historiograf, Lector Peder Terpager. I Aaret 1708 købte Byen den anselige Bygning til Raadhus, da det gamle i Grønnegade maatte opgives paa Grund af Brøstfældighed. Samme Aar nedreves det gamle Raadhus, og i 1709 indrettedes det nye under Ledelse af den dygtige Kæmner Christen Andersen Snedicher til sit fremtidige Brug og med Anvendelse af en stor Del Materialier fra det nedbrudte. Ved Nytaarstid 1710 toges det nye Raadhus i Brug og har fungeret siden. Som midlertidigt Raadhus under Ombygningen havde Byen lejet salig Bagge Baggens Arvingers Ejendom paa Mellemdammen (nu Cikoriefabrikken „Sønderjylland“).

Kæmner Christen Andersens Istandsættelse holdt sig til 1822, da Raadhuset maatte have en større Reparation, hvorved det fik det Udseende, som det havde indtil Professor Ambergs store Restavrering 1892—94.

Nr. 3.

Døroverligger af Egetræ, 1,10 m lang, 27 cm bred og 15 cm tyk.

AEDIFICAT - PIETAS - DESTRVIT - IMPIETAS - 1559

= Guds frygt bygger op, Ugudelighed rivér ned. Såd indtil 1906 paa sin oprindelige Plads over Døren i Gavlen paa Ejendommen Matr.-Nr. 303 (gl. Nr. 206, 216) paa Hjørnet af Sønderports- og Graabrødregade.

Bygningen var af Bindingsværk som saa mange andre Huse her i Byen fra samme Tid, to Etager høj, hvoraf den øverste til Gaden sprang noget frem for den nederste og hvilede paa Konsoller eller Knægte, hvorimod Stolperne til Gaarden var gennemløbende og i ét Stykke. Taget var højt og stejlt. Ved en senere Reparation var Huset moderniseret ved Fjernelse af Knægtene og ved at lægge et tykt Lag Kalkpuds over Murfladerne, men ved Nedbrydningen kom Taphullerne fra Knægtene i Bjælker og Stolper frem, og det viste sig, at der havde været pynteligt Mønstermurværk i Tavlerne af smaa, haardtbrændte, hollandske Klinker. Opbevares i Ribe antikvariske Samling, Invt.-Nr. 5597.

Nr. 4.

Døroverligger af Egetræ, 1 m 6 cm lang og 26 cm bred.

ANNO 1576, adskilt ved Byens Vaaben bestaaende af Domkirkens Vestfacade med det store Taarn og de tre Løver. Sidder paa den gamle Kapellanbolig, Matr.-Nr. 371 (gl. Nr. 259,279), Præstegade. Bygningen, der er af Bindingsværk, staar endnu som den opførtes i 1576 med Overliggeren paa sin Plads over Døren, kun er Vinduerne moderniserede. Bygningsmaaden er den samme som anført under Nr. 3. Huset er opført paa Kommunens Foranstaltning og 1579 overladt Kapellanerne ved Domkirken som Embedsbolig. Dens første Beboer, Mads Nielsen Vedel, døde af Pest allerede den 3. September samme Aar, Huset var taget i Brug. Domkirkens Kapellaner, fra 1803 tillige Sognepræster til Seem, vedblev at have Residens der indtil 1850, da Bygningen bortsolgtes ved Auktion for 1070

Rgd. og gik over i privat Eje. En af dens mest bekendte Beboere var Niels Lindberg, Fader til Bibeloversætteren Jacob Christian Lindberg, der blev født

i Ejendommen den 14. Januar 1797. Niels Lindbergs Navn træffes ofte i Byarkivets Akter, idet han paa en Maade gav gratis Rets Hjælp for ubemidlede og hyppig var Lavvæрге for Enker. Sammen med Apoteker Chri-

stian Eilschou findes Lindberg ofte i Opposition mod Byens Magistrat.

Nr. 5.

Brudstykke af en Døroverligger af Egetræ, 50 cm langt og 25 cm bredt.

I et Skjold staar Bogstaverne K. H. D. 1579.

Det kan formodes, at Bogstaverne betyder Karen Hans Datter, men det har ikke været muligt at finde noget til Oplysning.

Opbevares i den antikvariske Samling, Nr. 452.

Nr. 6.

Sandstensplade, 52 cm lang og 22 cm bred.

SOLI DEO GLORIA 1581 = Gud alene Æren.

Anbragt paa Bygningen Matr.-Nr. 452 b (gl. Nr. 336,357 b), beliggende paa Hjørnet af Storegade og Skibbroen. Fra en for nogle Aar siden foretagen Reparation vides, at den Del af Huset, hvorpaa Pladen med Indskriften sidder, er opført af Grundmur med smukke Profilsten omkring Vinduer og Døre; senere

er Bygningen gjort bredere ved en Tilbygning ud paa Skibbroen. Den gamle, grundmurede Del stod mod Vest i Forbindelse med en Bindingsværksbygning, hvis Façade betegnede den tidligere Huslinie mod Skibbroen. Fra denne Bygning haves tvende Konsoller eller Knægte, saa vidt vides de eneste her fra Byen bevarede med Figurfremstillinger. Paa den ene findes udskaaret en Engel holdende et Skjold med Indskriften: TIME DEVM = Frygt Gud. Paa den anden er udskaaret den store Christoffer med den blomstrende Stav i den ene Haand og i den anden holdende et Skjold med Indskriften: NOSCE TE IPSVM = Kend dig selv.

Begge Knægtene opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 539 og Prøver af Profilstenene under Nr. 4197.

Nr. 7.

Døroverligger af Egetræ, 1,27 m lang og 18 cm bred.

AMOR MEVS DEVS MEVS. ANNO DOMINI 1587.
Min Kærlighed, min Gud.

Sidder over et Vindue, tidligere over Indgangsdøren, paa Matr.-Nr. 124 (gl. Nr. 98), Hjørnet af Sønderports- og Hundegade. Bygningen var oprindelig en af de sædvanlige 2-Etages Bindingsværksbygninger med fremspringende 2det Stokværk til Gaden og gennemgaaende Stolper til Gaarden samt Indgang i den mod Hovedgaden vendende Gavl. Underste Etage var tidligere erstattet med Grundmur, men øverste Etage ombyggedes først i 1866, og Knægtene, som da nedtoges, var forsynede med den her i Byen saa almindelige Skraarifling.

Nr. 8.

Døroverligger af Egetræ, 1,08 m lang og 22 cm bred.

DOMINVS DEVS. SOL ET SCVTVM 1597.

Indskriften er Begyndelsen til Davids 84. Salme, 12. Vers, og lyder paa Dansk: Den Herre Gud er Sol og Skjold. (I Professor Buhls Oversættelse: Ti Tinde og Skjold er Jahve).

Findes anbragt over et Vindue, tidligere over Indgangsdøren, paa Matr.-Nr. 212 (gl. Nr. 142,158), Hjørnet af Sønderports- og Puggaardsgade. Bygningen, der henhører til de i det foregaaende flere Gange omtalte 2-Etages Bindingsværksbygninger, staar endnu vel bevaret og er for nylig bleven befriet for et tykt Lag Kalkpuds, saa Tømmeret staar bart med pynteligt Mønstermurværk i Tavlerne. Knægtene, som bærer øverste Etage og Tagskalkene, har den sædvanlige Skraarifling. Indtil for nogle faa Aar siden sad Indskriften over Husets Gadedør midt paa Gavlen mod Sønderportsgade. Paa hver Side af Døren fandtes en Karnap, som desværre senere har maattet vige for moderne Butiksvinduer. Til Gaarden er Stueetagen undermuret med Grundmur, men Stolperne synes ikke at have været gennemgaaende, hvilket ellers er almindeligt her.

Foruden den nævnte Hovedbygning bestod Ejendommen af to smaa Boder ud mod Puggaardsgade, hvilke senere er ombyggede og forsynede med en fælles Grundmur mod Gaden. Enten fra disse Boder eller fra Ombygninger i Hovedbygningen er tvende Døroverligger af Egetræ med Indskrifter bevaret. Paa den ene staar DEVS PROVIDEBIT. 1597. = Gud vil drage Omsorg for (dig). Paa den anden, der kun er

et Brudstykke, staar DEO CONFISVS NVNQVAM . . .
 = Stolende paa Gud aldrig . . . Begge sidstnævnte
 opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 3381.

Saa længe Sønderportsgade var den eneste Adgang
 fra Sønderjylland og en af Byens Hovedgader, an-
 vendtes den rummelige Ejendom ofte som Købmands-
 gaard. Til en Tid har der været drevet Tobaksspinderi
 i en af Sidebygningerne.

Nr. 9.

Plade af Kalksten, 38 cm høj, 29 cm bred og 6 cm tyk.

LISBET DETLEFS DATER 1597.

SARA DETLEFS DATER 1602.

Imellem Navnene findes et Skjold med et Bø-
 mærke.

Lisbet og Sara Detlefsdatter er Døtre af Byfoged
 og Raadmand Detlef Hansen. I Aaret 1595 var han
 bleven gift med Sara Iversdatter Vandel, efter hvem
 den yngste af Døtrene altsaa er opnævnt. I sin Ung-
 dom havde Byfogden været af et noget hidsigt Tempe-
 rament, havde anfaldet Byens Vagt med draget Væрге
 og foretaget lignende Optøjer. Iøvrigt er han mest
 bekendt ved, at der den første Søndag i Advent 1630
 opdagedes nogle hemmelighedsfulde Tegn paa en Rude
 i hans Ejendom paa Mellemdammen (nuværende Matr.-
 Nr. 10, gl. Nr. 12,14), hvilke man tillagde overnaturlig
 Betydning og som endog gav Anledning til flere Præ-
 dikener og et Skrift af Biskop Jens Dynesen Jersin (Bi-
 skop i Ribe fra 1629—34). Man antog senere, at de
 mystiske Tegn fik deres Forklaring ved, at Vandet i
 den store Stormflod 1634 netop naede op til det
 øverste af dette Vindue.

Lisbet og Sara havde en Broder Hans Dellefsen, som synes at have arvet noget af Faderens Hidsighed. Som ung havde han det Uheld at stikke en Pebling saa alvorligt, at denne afgik ved Døden. Han blev dog senere Byfoged ligesom Faderen og indehavde Stillingen ved sin Død 1657.

Om Søstrene vides intet, men de har rimeligvis ejet en Gaard i Sønderportsgade, hvorpaa Stenen med deres Navne og Fødselsaar har været anbragt. Den fandtes ved Kloakarbejde paa Matr.-Nr. 238 (gl. Nr. 160.176) og opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 5272.

Nr. 10.

Tavle af Sandsten, 55 cm lang og 30 cm bred.

GVD STYR OG WEND
ALTING TIL EN GOD END.

H. I.
1604.

Anbragt i Porten til Matr.-Nr. 14 (gl. Nr. 17), Storangeade. Bogstaverne betyder Raadmand Hans Jessen, og et Bomærke, som adskiller dem og nærmest ligner et latinsk S, hentyder formentlig til Tilnavnet Søhane, som Hans Jessen fik efter sin Bedrift i Nordsøen og siden optoges som fast Navn af hans Sønesøn.

Hans Jessens Levned er som bekendt helt eventyrligt, idet det i 1573 lykkedes ham at overmande nogle Sørøvere, der som Prismandskab var satte om Bord i hans Skib, efter at dette var blevet kapret ved Vester Ems, og føre dem fangne her til Byen, hvor de en Tid sad arresterede tilligemed nogle andre Sørøvere, der havde vovet sig ind til Ballum for at sælge røvet Korn og var bleven grebne. Medens Sagen

behandledes, var en af Hans Jessens Fanger undvegen her fra Byen, men de fire tiloversblevne halshuggedes den 10. Oktober paa Tofterne udenfor Nørreport, og Hovederne sattes paa Stager paa Hovedengen ved Havnens Nordside. Foruden ovennævnte Tilnavn skaffede hans Daad ham stor Anseelse blandt Borgerskabet, saa han blev valgt til Raadmand 1578, og man ønskede ham til Borgmester 1602, hvilket dog ikke blev til noget. Derimod havde han den Ære i 1589 at staa Fadder til Lensmand Albert Friis' Datter Margrethe. Hans Død blev sørgelig, idet han døde den 12. December 1604 efter at være bleven mishandlet Aftenen forud af en af sin Svigerdatters Brødre, Hans Klyne. Retsforfølgningen var hurtig den Tid, og allerede den 22. December henrettedes Drabsmanden.

Hvor vidt Hans Jessen er naaet at komme til at bo i ovennævnte Ejendom, kan være tvivlsomt. Kinch anfører ham kun som Ejer først af en Gaard i Grønne-gade, senere af en paa Mellemdammen. I en af Byens gamle Jordebøger staar anført i Anledning af Damskifternes Vedligeholdelse Maren Caspers og Mads Dauris' Hussted paa Storegaden, som Salig Hans Jessen bygde, siden Christoffer Kjeldsen og saa Johan Radtleff iboede, hvilket ogsaa kan tyde paa, at Døden har overrasket Hans Jessen, inden han er naaet til at flytte over i sin nye Bygning, der er opført i samme Aar, han døde.

Af Ejendommens senere Skæbne skal følgende anføres. Johan Radtleff var lige som Mogens Grave, der nedenfor skal omtales, en Westphaler, der for Øxenhandelens Skyld havde nedsat sig her i Byen og var bleven Raadmand. I 1659 var han død af Pest og efterlod sin Ejendom paa Storegaden til Mogens

og Johan Kniper, begge bosiddende i Hamborg. Da ingen af Arvingerne ønskede at flytte til Ribe, blev Gaarden 1661 solgt til Kongelig Majestæts Tolder i Ribe, Maturin Dupont, til en Toldbod. Hidtil synes man at have hjulpet sig med Vejerboden ved Kranen paa Skibbroen som Toldlokale. Den nuværende Toldbod, opført ca. 1838, bestaar foruden af Johan Radtleffs ovennævnte Ejendom af Pladsen, hvorpaa Kongens Mølle eller Overmøllen, ødelagt af Vandflod 1696, stod samt et Stykke Grund langs Aaen, som Kommunen ejede, og hvoraf der i mange Aar svaredes en Afgift til Kæmnerkassen.

Nr. 11.

Døroverligger af Sandsten, 1,45 m lang, 35 cm bred og 9 cm tyk.

HERRENS NAFFN ER IT FAST
SLAAT DEN RETFÆRDIG LØBER DIT
OC BLIFFVER BESKERMET.

PROFARB. 10.

Indskriften er taget af Salomons Ordsprog, 18. Kap., 10. Vers, og lyder paa Nutids Dansk efter Professor Buhls Oversættelse saaledes: Jahves Navn er et kraftigt Taarn, derhen tyer den retfærdige og frelses. Til hver Side af Inskriptionen findes et Vaabenskjold med Bogstaverne M. G. og L. G. samt Aars-tallet 1607. Paa det ene Skjold er Bogstaverne adskilte ved et Bomærke, paa det andet ved Jesu kendte Monogram. Bogstaverne betyder Mogens Grave og Gunder Lambertsdatter. Mogens eller rettere Magnus Grave var en Westphaler, der, ligesom den ovenfor nævnte Johan Radtleff, var kommen til Danmark for

den indbringende Studehandels Skyld. Han havde først forsøgt sig i Ringkøbingegnen, men slog sig senere til Ro her i Ribe, hvor han fik Borgerskab 1598 og blev efterhaanden en af Byens største Skatteydere og Raadmand. Kort efter at have taget Bopæl her blev han gift med Gunder Lambertsdatter, Datter af Raadmand Lambert Ibsen. Ved sit Giftermaal kom han ikke alene i Besiddelse af nogen Formue, men blev samtidig beslægtet med flere af Byens rige Patricierfamilier, hvorved han fik et Rygstød, som han synes at have skønnet paa sit Liv igennem. Mogens Grave maa have haft en Svaghed for Inskriptioner, thi der kendes efter Terpagers og Galthens Optegnelser ikke mindre end fem foruden ovennævnte, og paa dem alle anbragte han stedse sin Hustrus Navnechifre ved Siden af sine egne. Han døde 1635, og hans Hustru 1644. Foruden en Lysarm i Domkirken findes endnu et af ham og Hustru stiftet Legat for Husarme, hvis Renter uddeles hvert Aar omkring Sct. Thomæ Dag sammen med andre under Fattigvæsenet hørende Legater.

Den ovenfor beskrevne Sten fandtes ved Omlægningen af Trappestenene udfor Gadedøren til Matr.-Nr. 411, Torvet, men maa, da Konsul Fr. Kolvig i sin Tid ombyggede Gaarden Matr.-Nr. 466 (gl. Nr. 348, 371) paa Mellemdammen, være bortsolgt derfra. Denne Bygning havde Mogens Grave nemlig opført fra Grunden af og beboet, indtil han i 1616 købte den nuværende gamle Sparekasses Grund i Sortebrødre-gade. Portalen har været anselig; foruden Overliggeren og tvende udhugne Sandstens Knægte, som opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 5826, har den bestaaet af to bærende Sandstensfigurer,

hvilke er havnede paa Gaarden Abbedskjær i Hygum Sogn.

Nr. 12.

Brudstykke af en Døroverligger af Sandsten, 78 cm langt, 46 cm bredt og 8 cm tykt.

Forsiden optages af en Kristusfigur, 34 cm høj, med dobbelt Straaleglorie om Hovedet og med den ene Haand opløftet til Velsignelse og Rigsæblet i den

anden. Ved Siden af Figuren en riflet Søjle. Under Figuren staar ANNO, men selve Tallet er borte, det kan dog formentlig antages at have været mellem 1600 og 1625. Stenen er funden ved Byggearbejder paa Matr.-Nr. 12 (gl. Nr. 15), Mellemdammen, paa det Sted, hvor Byens første Apotek var beliggende. Grundlæggeren af Apoteket hed Johan Pouch. Han fik 1612 Privilegium paa at drive et Apotek her i Staden, og Eneretten omfattede ikke alene Medicinalvarer, men ogsaa en stor Del andre Ting, som efter Nutids Betegnelse nærmest maatte kaldes Delikatessevarer. Pouch

var to Gange gift; hans første Hustru var beslægtet med Sognepræsten ved Sct. Catharinæ Kirke og hed Anne Hansdatter og døde 14. August 1618, altsaa omtrent ved den Tid, Stenen kan formodes at være opsat. Apotekeren blev Raadmand 1639 og døde under Pesten 1659. Han efterlod sig flere Børn, hvoraf Dr. Ludvig Pouch, Kannik og residerende Medicus — en Tid Ejer af Taarnborg — er den bekendteste.

Samme Aar Apoteker Johan Pouch døde, havde han en Strid med Borgmestre og Raad angaaende Skellet mellem en bag hans Ejendom beliggende Holm og en Byen tilhørende Færdingsti, der fra Mellemdammen førte ned til nogen Opgrøde i Aaen, hvilken Byen tilegnede sig. Der udmeldtes et Syn af 6 Dannemænd, som den 16. Maj 1659 afholdt et Aastedsmøde i Overværelse af Byens Kæmner, Hans Vilslev. Synsmændene bevidnede, at Johan Apoteker har ladet opkaste en Grøft mellem sin Holm og Byens Færdingsti udenfor sine egne Enemærker paa Byens Jord fra Andres Verlohrens Have og Vester paa, ongefær i Længden 97 Skar og i Bredden ind paa Byens Jord og Færdingsti ca. $1\frac{1}{2}$ Alen. Ligeledes har han ladet sætte Vesten ved samme Grøft Egestaver til et Gærde, som ligeledes stod ind paa Byens Grund, og befandttes derhos, at fornævnte Byens Vej og Færdingsti var i den ene Ende ved fornævnte Andres Verlohrens Have 4 Skar bred og neppelig i den vestre Ende 1 Skar bred, hvilket tyktes Synsmændene underligt at være.

Magistraten forlangte Apotekerens Erklæring, om han enten vilde samme Grøft og Lukkelse efterslette og efterkaste, Byens Færdingsti uden Forklejning, eller

ved lovlig Proces at staa til Rette. Ved Apotekerens Død synes Sagen at være bortfalden.

Stenen opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 5850.

Nr. 13.

Plade af Kalksten, 52 cm høj og 37 cm bred.

Sidder nu paa Bagmuren af Huset Matr.-Nr. 356 (gl. Nr. 243,262), Korsbrødregade, men var, forinden Ejendommen ombyggedes, anbragt til Gaden.

Langs Stenens Sider findes korinthiske Pilastre, hvilende paa Fodstykker med Løvemasker. Foroven under en Rundbue svæver en Engel holdende et Skjold, hvori et Bomærke og Bogstaverne M. L. D. samt Aarstallet 1647. Det har ikke været muligt bestemt at oplyse Bogstavernes Betydning, men rimeligvis betyder de Marine Laurids Datter, formentlig Datter af Skolemester Ægidius Lauridsen ved Domskolens. Da Grundtaksten af 1682 affattedes, stod en anden af Skolemesterens Børn, nemlig Hr. Ægidius Laugesen, Sognepræst i Brøns, som Ejer af Huset.

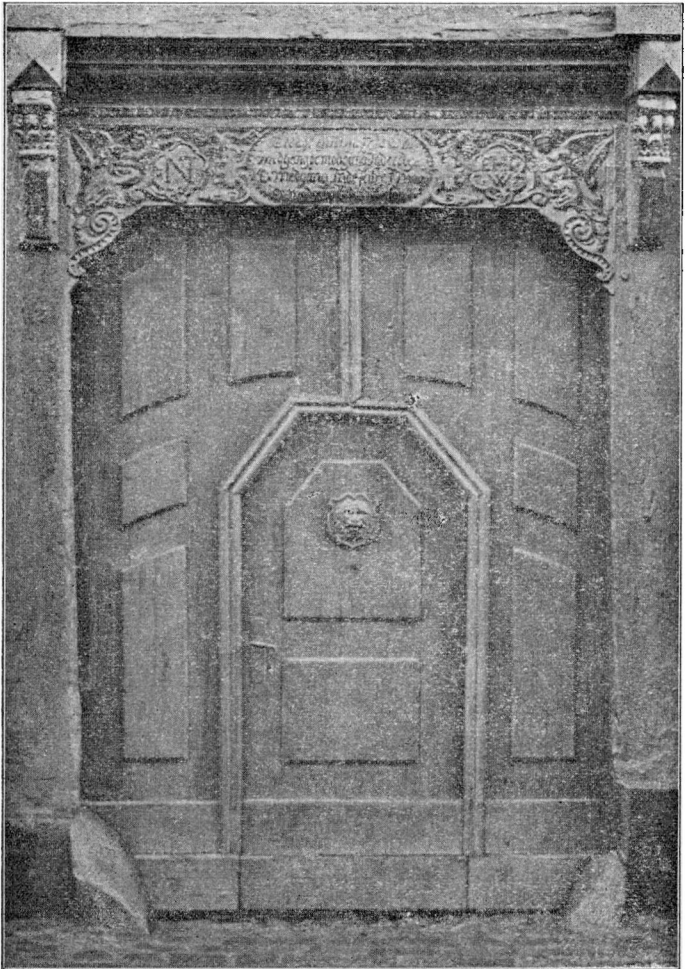
Nr. 14.

Portoverligger af Egetræ, 2,20 m lang og 18 cm bred.

Anbragt over en Port paa Ejendommen Matr.-Nr. 400 (gl. Nr. 286,308), Grønnegade. Paa Forsiden staar ANNO 1666 adskilt ved et Skjold, hvori Bogstaverne M. P. med et Bomærke imellem. Skjoldet er 24 cm højt og 18 cm bredt, og Bogstaverne betyder Mads Pedersen, som efter Grundtaksten af 1682 ejede Bygningen, hvis Grund og Tilliggende den Gang gik helt igennem ud til Præstegade.

Nr. 15.

Portal af Egetræ, 2,02 m lang og 34 cm bred.

Anbragt paa Matr.-Nr. 11 (gl. Nr. 13), Mellemdammen. Midt paa Overliggeren findes følgende Inskrip-

tion (af Salmedigteren, Biskop Anders Chr. Arrebo, † 1637):

En Christnis hus er Viet saa
 Medgang oc modgang Ind oc udgaa.
 Er Medgang Inde fahr I Mag,
 Er Modgang Inde Ei forsag.

Paa hver Side af Indskriften holder en Engel et Skjold. I det ene staar \bar{N} , i det andet E. H. D. W.
[N. T.]

Bogstaverne betyder Niels Pedersen Terpager og hans anden Hustru Else Hansdatter Wandel. Paa Porten findes en Dørhammer i Form af en Løvemasker med Aarstallet 1671, hvilket formentlig angiver Aarstallet for Façadens Ombygning. Denne er nemlig yngre end den øvrige Del af Ejendommen, der svarer til de andre gamle Bindingsværkshuse her i Byen med spærsmykkede Knægte, og har ved sine korinthisk formede Knægthoveder et vist fremmedartet Udseende.

Niels Pedersen Terpager var Raadmand og i sit første Ægteskab med Maren Rasmusdatter Harbo Fader til Ribe Bys kendte Historiograf Peder Terpager. Foruden ovennævnte Ejendom havde han ejet Byens nuværende Raadhus, hvilket hans Datter Anne Terpager, Salig Niels Knudsens, solgte til Byen 1708, og hvoraf Restkøbesummen udbetaltes den 6. November 1710.

Sammen med den anselige Naboejendom mod Vest, der ligeledes er af Bindingsværk, danner Bagsiden af Terpagers Ejendom paa Mellemdammen et meget malerisk Gaardparti, vel nok det bedst bevarede fra Bindingsværksbygningernes Glansperiode her i Byen.

Nr. 16.

Portoverligger af Egetræ, 2,67 m lang og 22 cm bred.

Anbragt over Porten mod Sortebrødregade til Ejendommen Matr.-Nr. 15 (gl. Nr. 18), Storegade. Midt paa staar ANNO 1681, adskilt ved Jesu Monogram. Til hver Side et Skjold. I det ene findes et Bomærke dannet af Bogstaverne I. L. B., i det andet S. P. W. Bogstaverne betyder Jens Lauridsen Baggesen og hans Hustru Susanne Pedersdatter Wedel. Ægteparrets nu forsvundne Gravsten i Ribe Domkirke gav ifølge Terperger følgende biografiske Oplysninger: „Under denne Sten hviler udi Herren den Høyagtbare og Velvise Mand Jens Lauridsen Baggesen, Raadmand og fornemme Handelsmand i 22 Aar, født af de ældgamle

Baggesønner her udi Ribe den 19. November 1650, hensov den 10. Marts 1702 i hans Alders 52 Aar. Med sin kære Hustru, den Hæderbaarne og Dydædle Matrone Susanne Pedersdatter Vedel, født i Reisby Præstegaard den 4. April 1656.“

Af Kæmnerregnskaberne ses, at Jens Lauridsen foruden sin Krambod, hvor f. Eks. Tøjet til Byens Tjeneres Frakker købtes, tillige handlede med Grovvarer, saasom Tømmer, Kalk og Jærn, hvilke han delvis lagrede ved sin Stald udenfor Nørreporten. Ogsaa i den indbringende Øksenhandel tog han Del og udskibede f. Eks. i 1700 64 Stk., rimeligvis til Holland. Sin Grund havde han forøget mod Syd ved af Byen at købe en nedlagt Færdingsti, der tidligere fra Sorte-

brødregade havde ført ned til Byens offentlige Mags-
hus. Det under Nr. 10 anførte, Kommunen tilhørende
Grundstykke, nu indlagt under Toldbodens Grund, er
den tidligere Adgang fra Storegade til samme Hus.
Færdingstien betalte han til Byens Pengemester den
17/5 1700 med 10 Rgd.

Efter at Jens Lauridsen var død, fortsatte hans
Enke Forretningen. Hun træffes ofte i Regnskaberne
som Susanne Salig Jens Lauridsens og var velhavende,
saaledes at hun i 1703, da Byen var i Knibe for at
skaffe en Kapital, der var bleven opsagt i Flensborg,
kunde laane Kæmnerkassen 1200 Rgd. Hun døde 1721.

Den af Jens Lauridsen Baggesen opførte Køb-
mandsgaard staar endnu, kun er Façaden til Store-
gade erstattet med Grundmur og første Sal forhøjet;
men den gamle, hyggelige Gaardsplads er endnu tilbage.

Efter i en Aarrække tilfældig at have været Bolig
for Ribe Stiftsfysici solgtes Ejendommen ved Auktion
den 30/9 1828 efter Justitsraad Hoff Hansen til Fysi-
katet som fast Embedsbolig, men allerede 20/2 1834
gik den over i privat Eje, hvortil det kongelige danske
Kancelli under 8. Februar s. A. havde meddelt Til-
ladelse.

Nr. 17.

Dørindfatning af Egetræ, 129 cm lang, 50 cm høj og
3 cm tyk.

HAABE PAA HERREN OG GIØR GODT.
BLIF I LANDET OG NÆRE DIG REDELIG.
FORLYST DIG I HERREN. HAND SKAL GIFVE
DIG HWAD DIT HIERTE BEGERER.
BEFAL HERREN DINE WEIE OG HAABE
PAA HANNEM
HAND SKAL WEL GIØRE DET.

MEMENTO

MORI.

Portalen eller Indfatningen har tidligere været anbragt over en Dør paa Matr.-Nr. 127 (gl. Nr. 102), Hjørnet af Sønderports- og Bispegade. Forneden er den halvrund, udskaaret med et Timeglas ved den ene og et Dødningehoved ved den anden Side.

Indskriften, der er taget af Davids Salmer 37, 3—5 Vers, lyder i Professor Buhls Oversættelse:

Stol paa Jahve og gør det gode, bo i Landet og læg Vind paa Troskab,

Da glæder du dig over Jahve, han opfylder dit Hjertes Begær.

Læg din Sag paa Jahve og forlad dig paa ham, han vil lade det ske.

Egepladen er rimeligvis opsat omkring Aaret 1700 af Magister Jørgen Lauridsen Fog, der var Sognepræst ved Sct. Catharinæ Kirke fra 1659—1710, altsaa i 51 Aar. Fra 1692 var hans Søn, Magister Laurids Jørgensen Fog, Hjelpepræst hos sin Fader, og den gamle Præst har da formentlig trukket sig tilbage til den ovennævnte Ejendom, der ligger skraas overfor Sct. Catharinæ Præstegaard, og som han allerede ejede en Del Aar i Forvejen. Af Pengemesterregnskabet for 1703 ses han at have nægtet at betale Konsumtions Restance fra 1698, hvoraf den ene Halvdel var lignet paa Næring og den anden Halvdel paa Ejendom, med den Begrundelse, at han alene tidligere havde betalt af sine Ejendomme og Huse, medens de andre Gejstlige havde været frie. Ejendommene maa have været Holmeskifter, thi i 1704 havde han, ligesom andre Ribe Borgere, 2 Slagtenød til Efteraarsgræsning paa Holmene.

Et Digt paa Fogs Epitafium i Sct. Catharinæ Kirke

giver gode personalhistoriske Oplysninger om ham og hans Familie, og anføres derfor her:

Magister Jørgen Larsøn Fogs livløse Legom giemmes
 Under hans egen Skriftestoel, hvis priis bør icke glemmes,
 Som holdtes til fra Ungdom op at være Herrens tolck,
 Og føre frem Guds Villie for hans udvalde Folk.

Tre Aar hand rejste uden Lands sig vidre at forfremme,
 Sin Lærdoms Gaver lood han se for lærde Læge hjemme;
 Magister Grad med Ære tog paa vort Academie,
 Bekom og i Beleyringen for Troskab Renomie.

Et og halftredsindstive Aar som Sognepræst han tiente,
 For Provste og i tredive Aar ham Herreds Brødre kiendte;
 Udi Capitelet han sad ved fem og tive Aar:
 Hans Navn hos de Retdømmende i Æreminde staar.

Den Salig Magdalene Foss, Magister Davids Daatter
 Hans Hustru var i atten Aar, saa døde hun, og atter
 Her levet med Elisabeth af Tilnavn Heggelund
 I ni og tive samfuld Aar fornøjlig, frisk og sund.

Den første fødde otte Børn, de fir i Glæden svæver;
 Den sidste havde tu ved ham, men Sønnen ene lever.
 Ni og halvfjerdindstive Aar hand vandrede med Gud,
 Fra ævig Fryd hans Salig Sjæl kan aldrig stødes ud.

Pladen opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 507.

Paa enkelte andre Bygninger findes kun anbragt Aarstal uden anden Inskription. Hjørnebygningen mellem Torvet og Storegade, Matr.-Nr. 43 (gl. Nr. 41), bærer Aarstallet 1581 og længere henne mod Syd paa samme Façade et Bomærke, sammensat af Bogstaverne L. T., hvilket betyder Laurids Thøgersen, der først var Raadmand og senere Borgmester fra 1584 og til sin

Død 1594. Bygningen, der er opført efter den store Ildebrand 1580, som hærgede den Del af Byen, synes egentlig at have været to Huse, men med fælles Façade til Torvet i Lighed med, hvad der har fundet Sted ved Byens nuværende Raadhus (se under Nr. 2). Af de fra Tid til anden ved Hjørneejendommen foretagne Reparationer vides det, at den har været en solid og pyntelig Murstensbygning med Kælder, Stueetage og første Sal og med Vinduer og Døre indrammede af sirlige Formsten, hvoraf Prøver opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 4513. Sammen med nogle andre Ejendomme i Storegade havde den fælles Udkørsel til Sortebrødregade, medens den Del af Huset, der bærer Laurids Thøgersens Bomærke, havde Port ud til Peder Dovns Slippe. Omkring 1680 boede Apoteker Tobias Franck i Hjørnehuset. • Han var gift med Lene Pouch, en Datter af Byens første Apoteker Johan Pouch (se under Nr. 12). De to Ejendomme har snart været forenede under én Ejer og snart skilte. Fra ca. 1800 har de været benyttede samlede til Gæstgiveri, nu under Navn af „Hotel Dagmar“.

Paa Huset Matr.-Nr. 447 (gl. Nr. 321,343) Torvet eller rettere Storegade, staar med store Jærntal 1634. Bygningen er af Grundmur to Etager høj, og den gamle Rødstensfaçade faar ved Tandsnitsgesimsen under Taget, de fladbuede Vinduer paa første Sal og Profillisten med de store Tal mellem Etagerne et karakteristisk Udseende; kun er Stueetagen forstyrret ved Indsættelsen af store Butiksruder. Bygningen er opført paa en Restparcel af en større Grund, hvorom det i en af Byens gamle Jordebøger hedder: „Henning Guldsmeds Hus paa Storegade, som afbrændte 1580,

blev købt til Byen, som nu Tingslippen er." Denne Slippe anlagdes for at lette Adgangen fra Byens Centrum til Tingpladsen, der var beliggende bag Raadhuset i Grønnegade.

Paa en lille Ejendom, Sviegade Nr. 223 (gl. Nr. 151,167), staar udskaaret i en Bjælke over det sydligste Vindue: Anno 1688. Huset, som er opført paa en Parcel af en større Ejendom, der ved Taksationsforretningen 1682 tilhørte Niels Pedersen Bagmand, er et typisk Eksempel paa et tarveligt Bindingsværkshus fra ca. 1700 med en Stue med Alkovesenge til Gaden. Køkken og Plads for den til Familiens Underhold uundværlige Kø til Gaarden. Ret rigelig Loftsplads, med Springbjælker, til Opbevaring af Koens Vinterfoder.

Den gamle Købmandsgaard Matr.-Nr. 41 (gl. Nr. 39) Hjørnet af Store- og Sortebrødregade, bærer Aars-tallet 1697 paa Skraastiverne under Porthammeren. Ejendommen, der baade af Udseende og Historie ligner den under Nr. 16 beskrevne, bestod oprindeligt af flere mindre Grunde, der senere blev samlede under ét. Hjørneejendommen var et Hus for sig, og mod Storegade laa to smaa Huse, hvilke havde tilhørt Borgmester Anders Svane (Borgmester fra 1647—57). Ved Grundtakstens Udfærdigelse 1682 boede Borgmesterens Enke Else Johansdatter Pouch endnu i det ene af Husene, der omtales som værende gamle og forfaldne. Alle tre Huse havde fælles Udkørsel med Port til Sortebrødregade. Efter Borgmesterens Død 1685 synes Ejeren af Hjørnebygningen, Handelsmand Niels Knudsen, at have samlet det hele paa sin Haand og opbygget Façaderne af pynteligt Bindingsværk. Hans Bygning med Karnap og maleriske Udkæringer stod

urørt til 1880, da Façaden maatte vige for Grundmur. Af det udskaarne Bindingsværk opbevares flere karakteristiske Stykker i den antikvariske Samling under Nr. 554. Niels Knudsen var en anset Borger, der foruden anden Handel ogsaa drev Øksenhandel. I Aaret 1700 udførte han søværts fra Ribe 136 Stude, rimeligvis til Holland.

løvrigt giver hans Gravsten i Domkirken følgende Oplysninger om ham:

„Her under i Herren hviler Vel-agtbare Niels Knudsen, fornemme Handelsmand her i Ribe i 31 Aar, hensov d. 19. Aug. 1706 i hans Alders 61 Aar. Hos hannem her under sover hans første Hustru, Dydig Matrone, Margrete Las Daatter, Salig Hans Andersen Mahlers Enke. Med Niels Knudsen hun i 28 Aars Ægteskab aflede 3 Børn: hun døde A. 1702 d. 11. Febr., Alders 70 Aar. Saa oc hans anden Hustru, Dydig Matrone Anne Niels Daatter Terpager, hand levede med hende 2 og et halft Aar, velsignede af Gud med 2 Børn. Hun døde 1712 d. 3 Octob., Alders 41 Aar.

Glæde dennem Gud i Himmerige.“

Som bekendt laa den gamle Latinskole paa Hjørnet af Skolegade og Grydergade, Matr.-Nr. 309 (gl. Nr. 174,213). En Del af de ældre Bygninger er bevarede. Fløjen mod Skolegade er den yngste og bærer over den tidligere Hovedindgang en Sandstensplade, 79 cm høj og 72 cm bred, med Frederik den Fjerdes kronede Navnechifre og Aarstallet 1720. Den lange Façades Ensformighed brydes ved en Kvist, og i dennes Gavlspids har man benyttet det samme Motiv til et pynteligt Muranker. Bygningen tilhører den gamle Sparekasse og anvendes nu til Friboliger. Paa

Direktionens Foranstaltning er baade paa Plade og paa Muranker den gamle Maling og Forgyldning opfrisket, hvorved Façaden har faaet et højst tiltalende Udseende:

Skikken at anbringe Inskriptioner af gudeligt Indhold synes at have bredt sig fra Byen ud paa Landet. Saaledes opbevares i den antikvariske Samling under Nr. 24 en udskaaren Egeplanke med følgende Indskrift: AVXILIVM MEVM A DOMINO 1611 (Min Hjælp kommer fra Herren), stammende fra Proprietær Tranbergs gamle Gaard i Nør Farup, hvor Planken var anbragt over den aabne Skorsten. Under Nr. 5607 opbevares et langt Baand af Fyrretræ med Indskrift: I NAFN GVD FADER OG SØN OG HELLIG AAND. 1615, tidligere benyttet som Gesims over to Alkovesenge i en gammel Gaard i Tjæreborg.

Ogsaa udskaarne Portaler uden Inskriptioner har været i Brug; saaledes findes i den antikvariske Samling under Nr. 5637 nedenfor afbildede Dørindfatning, stammende fra Ejendommen Matr.-Nr. 3, Nederdammen.

Litteratur:

Peder Terpager: Inscriptiones Ripenses. Hafniæ 1702. Samme: Appendix inscriptionum Ripensium. Hafniæ 1714. — *J. Kinch*: Ribe Bys Historie og Beskrivelse I.—II. 1869 og 1884. — *D. H. Wulff*: Indskrifter paa gamle Huse i Aalborg. Samlinger til Jydsk Historie og Topografi I. Bind 1866—67. — *Johan Rohde*: Gamle Gaarde i Randers. Samlinger etc. 1880—81. — *J. O. Brandorff*: Indskrifter fra gamle Huse i Kolding. Vejle-Amts Aarbog 1908. — *R. Mejborg*: Gamle danske Hjem 1888.

Utrykte Kilder:

Ekstrakt af Ribe Byes Kæmnerregnskaber 1700—10 i Ribe Byarkiv.
